

Quan hệ giữa con người và tự nhiên trong sự phát triển bền vững ở Việt Nam hiện nay : Luận văn ThS / Nguyễn Thị Thuý Hằng ; Nghd. : TS. Lưu Minh Văn . - H. : ĐHKHXH & NV, 2006 . - 97 tr. + Tóm tắt + Đĩa mềm

1. Tính cấp thiết của đề tài

- Những thành tựu và sự tác động mạnh mẽ của cuộc cách mạng khoa học kỹ thuật đang làm thay đổi sâu sắc sự phát triển mọi lĩnh vực của xã hội và bản thân con người. Đồng thời cũng đặt nhân loại trước thách thức lớn trên mọi phương diện: chính trị, văn hoá, xã hội và môi trường.
- Con người và hành động của con người chính là nguyên nhân quan trọng của tình trạng : cạn kiệt tài nguyên, môi trường suy thoái trầm trọng đe dọa sự sống trên trái đất, dồn Trái đất đến những giới hạn của sự cân bằng.
- Các tổ chức quốc tế và cộng đồng thế giới đồng loạt đưa ra khẩu hiệu hành động “Hãy cứu lấy Trái đất”. Trong vòng 10 năm đã có hai Hội nghị Thượng đỉnh quy mô thế giới bàn về vấn đề đang đặt ra cấp thiết quan hệ giữa môi trường và phát triển, lấy chiến lược phát triển bền vững với mục tiêu thiết lập sự hài hoà giữa tăng trưởng kinh tế, công bằng xã hội và bảo vệ môi trường cho hiện tại và cho các thế hệ mai sau.
- Việt Nam cũng như nhiều quốc gia trên thế giới cũng đang phải đối mặt với vấn đề suy thoái môi trường. Vì vậy, việc nghiên cứu để tìm ra nguyên nhân và những giải pháp cho sự phát triển bền vững — trong đó thiết lập quan hệ hài hoà giữa con người, sự phát triển xã hội với môi trường tự nhiên là một trọng tâm lớn, đã trở thành yêu cầu cấp bách về lý luận và thực tiễn.

- Mối quan hệ giữa con người và tự nhiên chính là một mắt xích quan trọng nhất của việc giải bài toán về phát triển bền vững, chống suy thoái môi trường hiện nay. Triết học với tư cách là khoa học chỉ dẫn thế giới quan và phương pháp luận không thể đứng ngoài cuộc. Xuất phát từ những lý do trên, tác giả đã chọn đề tài: “Quan hệ giữa con người và tự nhiên trong sự phát triển bền vững ở Việt Nam hiện nay”.

2. Mục đích và nhiệm vụ của luận văn

- Luận văn lý giải về mặt triết học quan hệ giữa con người và tự nhiên. Phân tích thực trạng mối quan hệ này trong sự phát triển nước ta hiện nay và trên cơ sở ấy đề ra giải pháp có tính định hướng vì phát triển bền vững của xã hội Việt Nam .

3. Kết cấu của luận văn

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo, luận văn được kết cấu thành 2 chương, 5 tiết.

PHẦN NỘI DUNG

CHƯƠNG 1: QUAN NIỆM CỦA TRIẾT HỌC MÁC VỀ QUAN HỆ GIỮA CON NGƯỜI VÀ TỰ NHIÊN TRONG SỰ PHÁT TRIỂN XÃ HỘI

1.1 Quan niệm của triết học Mác về tự nhiên, về con người.

1.1.1 Tự nhiên

Trên tinh thần của chủ nghĩa duy vật biện chứng và chủ nghĩa duy vật lịch sử và dựa vào những thành tựu của khoa học tự nhiên thế kỷ XIX, Triết học Mác quan niệm về tự nhiên như sau:

- Tự nhiên theo nghĩa rộng là toàn bộ thế giới vật chất tồn tại khách quan. Sự phát triển của tự nhiên là quá trình phức tạp, tuân theo những quy luật khách quan, trong đó có quy luật “chọn lọc tự nhiên” được xem là nguồn gốc, động lực và là “người điều khiển” quá trình tiến hóa.
- Con người là một sản phẩm trực tiếp và cao nhất của sự tiến hóa của tự nhiên, một mặt thể hiện sự vận động, biến đổi của tự nhiên, mặt khác khi con người xuất hiện chính con người đã tác động trở lại giới tự nhiên (khai thác tự nhiên), đã làm biến đổi chính cái nơi đã sinh ra mình. Trong nhiều trường hợp để thỏa mãn nhu cầu của mình con người không những đã

khai thác, tận dụng triệt để giá trị sử dụng của khách thể tự nhiên mà còn xâm hại đến tự nhiên làm cho tự nhiên “bị tha hóa”. Mâu thuẫn giữa con người và tự nhiên dần dần được tích lũy, đến một giới hạn nhất định tự nhiên sẽ “trả thù” lại con người. Sự tác động trở lại của giới tự nhiên đối với con người tùy thuộc vào mức độ, cách thức con người can thiệp vào giới tự nhiên.

1.1.2 Con người

Trong phạm vi của đề tài luận văn, quan niệm của triết học Mác về con người được tiếp cận ở góc độ sau:

- Con người là một bộ phận của giới tự nhiên, sản phẩm của tự nhiên.
- Thứ hai, đối với con người giới tự nhiên chính là thân thể vô cơ của mình.
- Thứ ba, trong tính hiện thực của nó, bản chất con người là tổng hòa những quan hệ xã hội, có nghĩa là cái tạo nên bản chất của con người là các quan hệ xã hội, bản chất con người chỉ hình thành và được thể hiện trong các quan hệ xã hội, những quan hệ xã hội ấy chi phối quyết định hành vi của con người trong đời sống hiện thực, quyết định phẩm chất và cuộc sống của con người. Bản chất của con người không phải là cái bất biến, nó thay đổi theo sự biến đổi của các quan hệ xã hội. Muốn thay đổi bản chất của con người thì phải thay đổi những mối quan hệ xã hội.
- Thứ tư, con người vừa là sản phẩm của hoàn cảnh vừa là chủ thể sáng tạo của lịch sử.

1.2 Quan niệm của triết học Mác về phát triển xã hội và phát triển bền vững.

1.2.1 Phát triển xã hội

Theo quan niệm của triết học Mác

- Sự thay thế nhau giữa các hình thái - kinh tế trong lịch sử của nhân loại là một quá trình lịch sử tự nhiên.
- Quá trình thay thế nhau đó là một quá trình tuân theo những quy luật khách quan vốn có: quy luật về sự phù của quan hệ sản xuất với trình độ của lực lượng sản xuất, quy luật biện chứng giữa cơ sở hạ tầng và kiến trúc thượng tầng.

- Quá trình thay thế nhau liên tiếp của các hình thái kinh tế — xã hội là quá trình đi từ thấp đến cao, là quá trình phủ định biện chứng.
- Phát triển xã hội phải là một quá trình vận động của xã hội theo chiều hướng làm gia tăng số lượng người trong xã hội được hưởng tự do và nâng cao chất lượng của tự do mà con người được hưởng trong quan hệ xã hội.

1.2.2 Phát triển bền vững

Trong các tác phẩm của mình, các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác không sử dụng khái niệm phát triển bền vững trong các luận bàn của các ông về phát triển xã hội. Nhưng điều này không có nghĩa là không hàm chứa trong những thảo luận của các ông về phát triển.

1. Sự cân bằng giữa hệ thống tự nhiên và hệ thống xã hội là trọng tâm của phát triển bền vững đã được các nhà kinh điển đề cập khi con người khai thác tự nhiên bất chấp quy luật.
2. Chủ nghĩa Mác luôn lấy con người và phát triển con người là mục tiêu hàng đầu, đã chứa đựng hàm ý mà tư duy bền vững đang hướng tới.
3. Để giải quyết bài toán về phát triển xã hội phải lấy con người làm phạm trù trung tâm, đó là bài toán về sự phù hợp của thái độ sống của con người, ý thức con người và hành động của con người đối với hiện tại và tương lai điều này không xa lạ gì với quan niệm của chủ nghĩa Mác.

Như vậy, có thể hiểu phát triển bền vững là sự phát triển, sử dụng tài nguyên thiên nhiên, điều kiện môi trường hiện có để thoả mãn nhu cầu của các thế hệ con người đang sống nhưng lại phải đảm bảo cho thế hệ tương lai những điều kiện tài nguyên và môi trường cần thiết để họ có thể sống tốt hơn ngày nay.

1.3 Quan niệm của triết học Mác về mối quan hệ giữa con người và tự nhiên trong sự phát triển bền vững

Từ những phân tích ở tiết 1.1 và 1.2, trong tiết này luận văn làm rõ quan niệm của triết học Mác về mối quan hệ biện chứng giữa con người và tự nhiên. Chỉ ra vai trò của tự nhiên đối với con người và xã hội đồng thời sự tác động trở lại của con người với tự nhiên. Nếu con người đối xử với tự nhiên như thế nào thì chính

tự nhiên sẽ đáp trả lại như thế. Con người cần phải thay đổi thái độ đối với tự nhiên, điều khiển có ý thức mối quan hệ giữa con người và tự nhiên, phải tìm cách sống hài hoà với tự nhiên.

CHƯƠNG II: HIỆN TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP CÓ TÍNH ĐỊNH HƯỚNG VỀ QUAN HỆ GIỮA CON NGƯỜI VÀ TỰ NHIÊN CHO SỰ PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG Ở VIỆT NAM

HIỆN NAY

2.1 Hiện trạng của quan hệ con người và tự nhiên trong sự phát triển xã hội ở Việt Nam hiện nay

Trong tiết này tác giả của luận văn đã đề cập đến hiện trạng của tự nhiên nước ta sau hai mươi năm thực hiện quá trình đổi mới (1996 - 2006). Thông qua những số liệu cụ thể về sự suy giảm tài nguyên khoáng sản, đa dạng sinh học, ô nhiễm môi trường nước, không khí... Tác giả đã nêu lên một thực trạng của quan hệ giữa con người và tự nhiên ở nước ta hiện nay có rất nhiều vấn đề bức xúc thậm chí rơi vào khủng hoảng, con người và tự nhiên đang ở trạng thái “đối đầu”.

Tác giả bước đầu cũng lý giải nguyên nhân của hiện trạng quan hệ giữa con người và tự nhiên ở nước ta hiện nay để từ đó đưa ra những giải pháp có tính định hướng giải quyết mâu thuẫn giữa con người và tự nhiên ở nước ta hiện nay.

2.2 Một số giải pháp có tính định hướng về mối quan hệ giữa con người và tự nhiên trong sự phát triển bền vững ở Việt Nam hiện nay

Xuất phát từ thực trạng quan hệ giữa con người và tự nhiên trong sự phát triển xã hội Việt Nam hiện nay. Trong phạm vi của đề tài luận văn, tác giả đưa ra một số giải pháp sau:

2.1.1. Thay đổi tư duy về phát triển — lấy con người làm trung tâm

2.2.2. Bảo vệ sức sống và tính đa dạng của hệ sinh thái

2.2.3. Xoá đói giảm nghèo, tạo việc làm

2.2.4. Hạn chế sự gia tăng dân số

2.2.5. Thay đổi thái độ và hành vi của con người đối với tự nhiên.

KẾT LUẬN

1. Tiến bộ khoa học kỹ thuật và công nghệ, nền kinh tế tri thức, quá trình toàn cầu hoá, v.v. là những thuật ngữ đã trở nên quen thuộc trong đời sống lý

luận và đời sống hàng ngày. Bằng những kênh nhận thức khác nhau chúng ta ngày càng cảm nhận một cách rõ ràng không chỉ những cơ hội phát triển mới của mỗi quốc gia, mỗi dân tộc và mỗi cá thể, mà cả những thách thức lớn lao của những sự biến đổi chưa từng được trải nghiệm bằng những kinh nghiệm của quá khứ. Trong số những thách thức đó vấn đề môi trường mà chủ đề quan trọng là sự tự điều chỉnh của hành vi con người như thế nào để duy trì, bảo tồn, tái tạo môi trường tự nhiên đang trở thành mối quan tâm hàng đầu của cả nhân loại. Tính toàn cầu của vấn đề này đòi hỏi chúng ta phải có cách nghĩ và phối hợp hành động theo phương thức mới nó đòi hỏi những nỗ lực chung của cả nhân loại vì những rủi ro của sự biến đổi không lường được của tự nhiên đang đe dọa tất cả không trừ một ai bất kể ở họ có những khác biệt như thế nào.

Đối với Việt Nam trong quá trình công nghiệp hoá, hiện đại hoá và hội nhập quốc tế hiện nay vấn đề môi trường cũng đã thành nguy cơ thực sự đe dọa sự phát triển. Vì thế trong các văn kiện của Đảng và Nhà nước đã sớm xác định rõ trong các chiến lược phát triển đất nước phải kết hợp đồng bộ giữa phát triển “nhanh, có hiệu quả và bền vững” giữa tăng trưởng kinh tế với thực hiện “công bằng xã hội” với “bảo vệ môi trường”. Nhận thức này có ý nghĩa hết sức quan trọng đối với sự phát triển của nước ta hiện nay và nó sẽ còn là mối quan tâm lâu dài với những đặc điểm và những thử thách mới.

2. Để đi đến nhận thức về sự thống nhất rằng để tồn tại và phát triển, để có được tương lai tốt đẹp chúng ta cần kết hợp giữa xây dựng xã hội bền vững, kinh tế bền vững và môi trường bền vững. Nhân loại trong đó có chính chúng ta phải trả bằng cái giá khá đắt do những khó khăn của quá trình nhận thức và hành động. Để có thể tiến lên, như các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác nói chúng ta phải biết đứng trên vai những người khổng lồ, biết kế thừa những di sản trí tuệ của các thế đi trước. Lý luận về mối quan hệ giữa con người và tự nhiên của chủ nghĩa Mác là một di sản như vậy. Trước Mác, Ăngghen không nhà tư tưởng nào luận chứng một cách đầy đủ, sâu sắc, khoa học về sự phụ thuộc của con người vào tự nhiên và cũng dự báo sâu sắc hơn các ông về những rủi ro mà con người sẽ phải gánh chịu do sự can thiệp của chính con người vì những lý do khác nhau vào quá trình tự nhiên, như kẻ đứng trên và ngoài tự nhiên. Lịch sử hiện đại đã

chúng mình tính đúng đắn của những nhận định của các ông. Cho nên đối với chúng ta nghiên cứu kỹ những quan niệm, những tư tưởng của các nhà kinh điển của chủ nghĩa Mác là con đường ngắn để tìm những gợi ý cho lời giải vấn đề quan hệ giữa con người và tự nhiên đang đặt ra như là thách thức đối với sự phát triển và thịnh vượng của đất nước hiện tại và tương lai.

3. Vấn đề quan hệ giữa con người và tự nhiên, vấn đề sinh thái thuộc về hệ vấn đề phức hợp, để nhận thức nó cần có những tri thức liên ngành và những nghiên cứu liên ngành. Chỉ có như vậy mới có thể tìm được lời giải thực đúng, sát hợp với những đòi hỏi của thực tiễn. Đó là điểm còn thiếu trong luận văn này và chúng tôi hy vọng sẽ bổ khuyết trong tương lai.

Cuối cùng điều rút ra ở đây là để giải quyết những vấn đề như chống sự suy thoái môi trường, tái sinh môi trường tự nhiên, phát triển bền vững thì chìa khoá là ở CON NGƯỜI.